

Till Mark- och miljödomstolen
via Länsstyrelsen i Västra Götalands län
vastragotaland@lansstyrelsen.se

Från:

Tranemo naturskyddsförening
Björn-Åke Andersson, ordförande
jimmybjornake@gmail.com

Naturskyddsföreningen Södra Älvsborg
Ingegerd Borg Saviharju, ordförande
ibosav@telia.com

Ärende: Överklagan av Länsstyrelsens beslut att avslå ” Begäran om återkallelse eller omprövning av koncession för torvtäkt på Grimsås mosse i Tranemo”,
Diarienummer: 24733-2023, beslutsdatum 2024-01-19

Tranemo Naturskyddsförening har tidigare överklagat och avrått från torvbrytning på Grimsås mosse. Detta p.g.a. mossens höga naturvärden och placering nära samhället Grimsås. Det har brutits torv på mossen i början av 1900-talet men dessa diken har växt igen och istället skapat en högre biologisk mångfald med bl.a. några mindre klarvattenytor och rejält blöta partier. Beslutet 2013 fattades på undermåliga grunder då den naturvärdesinventering som utförts var av synnerligen dålig kvalitet.

På mossen häckar storspov, 2023 enda kända lokalen i Tranemo kommun, en rödlistad art som ska skyddas enligt EU:s art- och habitatdirektiv. Mossen hyser också en av kommunens större spelplatser för orre med 6–10 spelande tuppar de senaste åren. Trana häckar med 1-2 par och här finns flera par av enkelbeckasin, fiskmå, buskskvätta, ängspiplärka m.m. Även buskskvätta är rödlistad. Den i våra trakter ovanliga mindre hackspetten håller revir i mosskanten.

I Länsstyrelsens bedömning står följande: *"I villkor 4 i koncessionen regleras de skyddsåtgärder som krävs för iordningsställande av brytningsområdet med hänsyn till bland annat storspov genom att stubbrytning, djupfräsning mm inte får utföras under fåglarnas häckningsperiod 15 april till och med den 30 juni"*. Vad spelar de för roll för storspoven om hela häckningsmiljön försvinner?

Med dagens kunskaper om torvbrytningens påverkan på klimatet, med stora koldioxidutsläpp som följd, har man nu fattat beslut om att inte längre bryta torv på mossar utan istället ges bidrag till att återskapa våtmarker genom att lägga igen diken. På Grimsås mosse gör man alltså tvärtemot vad man beslutat är bäst för klimat och miljö.

Även om detta beslut är fattat när kunskaperna om torvbrytningens klimatpåverkan var sämre kända så finns ju ännu chansen att utifrån dagens kunskapsläge ändra på ett dåligt beslut nu när man vet bättre.

I ett ärende gällande torvbrytning på Långe mosse i grannkommunen Svenljunga, diarienummer 551-43587-2016, avslogs ansökan av Länsstyrelsen. Länsstyrelsen framförde följande skäl i sin bedömning vilka vi anser vara tillämpliga även på beslut gällande Grimsås mosse.

"Koncession för bearbetning av energitorv får meddelas endast om det från allmän synpunkt är lämpligt att verksamheten kommer till stånd. Detta framgår av 7 § torvlagen. Till att börja med gäller att verksamheten ska vara lämplig från allmän synpunkt och enligt förarbetena till lagen framhålls att nyttan från energipolitisk synpunkt ska vägas mot de negativa effekter som verksamheten kan få på andra skilda samhällsliga intressen. I förarbetena betonas att naturvårdsintressena måste väga tungt vid prövningen (prop. 1984/85:120). Det framgår av torvlagens grundläggande bestämmelser att för utvinning av energitorv gäller, utöver torvlagen, också tillämpliga föreskrifter i miljöbalken (MB). I 7 § torvlagen anges särskilt vilka bestämmelser i miljöbalken som ska tillämpas även i koncessionsprövningen. Bland annat ska miljöbalkens allmänna hänsynsregler och bestämmelser om hushållning i 2-4 kap., 6 kap. om miljöbedömningar och den s.k. stoppregeln i 9 kap 6 g § MB tillämpas. I denna senare bestämmelse anges att en torvtäkt inte får komma till stånd i en våtmark som utgör en värdefull natur- eller kulturmiljö.

Enligt 2 kap 6 § MB gäller att för en verksamhet eller åtgärd som tar i anspråk ett mark- eller vattenområde ska det väljas en plats som är lämplig med hänsyn till att ändamålet ska kunna uppnås med minsta intrång och olägenhet för människors hälsa och miljö.

Regeringen har i 11 kap 4 § MB bemyndigats att förbjuda tillståndspliktig markavvattning i områden där det är särskilt angeläget att våtmarkerna bevaras. Förbud mot markavvattning gäller bland annat i hela Västra Götalands län. Detta framgår av 4 § förordningen om vattenverksamhet. Ett av huvudsyftena med förbudet är att kraftigt begränsa eller upphöra med markavvattning i de delar av landet som redan starkt utarmats på våtmarker. Förbudet innebär ett starkare skydd och innebär att prövning av markavvattning ska ske i två steg.

Först krävs dispens från markavvattning. Därefter krävs tillstånd för markavvattning alternativt beslut om koncession enligt torvlagen. Enligt 11 kap 13 § 4 st MB i den lydelse som gällde när ansökan lämnades in, behövdes nämligen inget separat tillstånd enligt 11 kap 13 § om koncession enligt torvlagen lämnades. Däremot finns det inget undantag från kravet på dispens från markavvattningsförbudet för torvtäkter som omfattas av koncession.

Eftersom utvinning av energitorv också innebär markavvattning krävs att bolaget beviljas dispens eftersom det aktuella området omfattas av markavvattningsförbud. Detta är betydelsefullt ur naturskyddssynpunkt då naturvärdena skulle försämrans genom den sökta markavvattningen. Beslutet avslogs också då de fågel- och naturinventeringar som utförts var alltför översiktliga och därför inte föranledde domstolen att göra någon annan bedömning. Frågan avgjordes slutligen genom att Mark- och miljööverdomstolen den 11 november 2019 beslutade att inte ge prövningstillstånd (mål nr M 3559-19). Koncession får, enligt 7 § torvlagen, endast ges om det från allmän synpunkt är lämpligt att verksamheten kommer till stånd. Vid denna bedömning ska naturvårdsintressena ges särskild tyngd. Naturvårdsintressena ska också vägas in när lokaliseringsfrågan bedöms enligt 2 kap 6 § MB.”

Beslutet gällande Grimsås mosse grundas bl.a. på förekomst av tidigare gjorda dikningar som mossen bär spår av. Enligt vår bedömning är det tydligt att en stor del av de diken som funnits på mossen vuxit igen i sådan omfattning så att de inte längre har en avvattande funktion eller att denna minskat kraftigt. Mossen är till stor del öppen och saknar exempelvis trädrader utmed flera diken vilket indikerar att dikenas funktion är kraftigt nedsatta sedan lång tid. Att igenväxningen gått så långt att ett nytt naturtillstånd skapats är ställt utom allt tvivel.

Grimsås mosse utgör som en helhet ett större opåverkat mark- och vattenområde enligt 3 kap 2 § MB, täktverksamheten skulle påverka en stor del av detta område direkt genom exploateringen men även genom spridning av buller och damm till omgivande mark- och naturområden. Täktverksamheten innebär även en förlust av naturvärden och ekosystemtjänster som mossen bidrar med.

Brytning och förbränning av torv motverkar uppnåendet av miljömålet Begränsad klimatpåverkan då torv sett i ett kortare perspektiv (50-200) år ger motsvarande utsläpp av klimatgaser som fossila bränslen. Torv klassas därför sedan ett antal år som ett fossilt bränsle vilket medfört att efterfrågan kraftigt minskat. Med hänsyn till de klimatpolitiska mål som ligger, både nationellt och regionalt är det inte troligt att efterfrågan på energitorv kommer att öka markant i närtid. Vi bedömer inte heller att Grimsås mosse i och med den igenväxning av diken som skett är så hydrologiskt skadad att den ger upphov till omfattande utsläpp av växthusgaser.

Den allmänna uppfattningen, inte minst som den framförs av IPCC i senare delrapporter, är att jordens klimat kommer att ändras katastrofalt till följd av ökade utsläpp av klimatgaser

och därav orsakad temperaturhöjning, såvida inte drastiska motåtgärder vidtas inom de närmaste åren. I detta läge får inga verksamheter accepteras som ger ökade utsläpp av bland annat koldioxid. Torvtäkt på Grimsås mosse skulle ge påtagligt ökade utsläpp, delvis i samband med brytningen, men framför allt i samband med torvens användning som bränsle. Därför ska Neovas ansökan inte beviljas av klimatskäl.

Naturvårdsverket redovisar följande om torv som bränsle: "Torv är ett mellanting mellan fossilt och förnybart bränsle. Torv bildas på våtmarker när ny mossa växer ovanpå äldre mossa. Den äldre mossan hamnar allt djupare, bryts delvis ner, och blir till torv. I torven finns stora mängder kol inlagrat. Torv räknas i de flesta sammanhang som ett fossilt bränsle även om det nybildas mycket snabbare än kol, olja och naturgas. Användningen av torv blir allt mindre i Sverige." Det är korrekt att torv nybildas kontinuerligt och att kol lagras i torvmarker. Detta är processer utsträckta över hundratals till tusentals år. Torven i Sveriges mossar har sålunda bildats under de senaste 10 000 åren efter istiden. Exploatering av torv under något årtionde för förbränning eller annan användning som leder till snabb nedbrytning kan inte kompenseras av den mycket långsammare återbildningen. Minskningen av klimatutsläppen måste ske det närmaste årtiondet för att undvika en global klimatkatastrof. I detta tidsperspektiv är exploatering av torv lika skadlig som användningen av kol och olja. Inom EU:s handelssystem för koldioxidutsläpp och i de internationella klimatförhandlingarna inom FN klassificeras torv som likvärdigt fossila bränslen. Med hänsyn till det akuta läget ifråga om klimatpåverkan enligt IPCC:s senaste rapporter framstår ökad storskalig torvutvinning, på bland annat Grimsås mosse, som ytterst skadlig och samhällsfarlig. Istället bör det underlättas att ytterligare minska effekterna av tidigare dikning för att begränsa eventuell nuvarande klimatpåverkan av denna.

Sammanfattningsvis anser vi, att det ur ett samhällsperspektiv inte är lämpligt att verksamheten kommer till stånd. (7§ Torvlagen). Detta skulle innebära oacceptabel klimatpåverkan helt i strid mot strävandena att minska utsläppen av växthusgaser.

Undertecknade föreningar yrkar därför att koncessionen för torvtäkt på Grimsås mosse återkallas.

Tranemo 2024-02-06

Tranemo Naturskyddsförening

Björn-Åke Andersson, ordförande

Naturskyddsföreningen Södra Älvsborg

Ingegerd Borg Saviharju, ordförande